

Sanja Majer-Bobetko

BETWEEN MUSIC AND IDEOLOGIES: CROATIAN MUSIC CRITICISM FROM THE
BEGINNING TO WWII

Summary

As the Croatian Lands were exposed to aggressive Austrian, Hungarian, and Italian politics till WWI and in some regions even later, so the first Croatian music criticism was written in German by an anonymous author and published in 1826 in the literary and entertainment magazine *Luna* in Zagreb.

A forum for the Croatian language music criticism was opened in *Danica* in 1835, which officially started to promote the Croatian National Revival. However, those articles never went beyond the level of mere journalistic reports. Ambitious overviews began to appear in *Danica* after 1839 (starting with a poet and play-writer, Greek by origin, Dimitrija Demeter, 1811-1872), but the first music criticism in Croatian in the true sense of the word is generally considered a very comprehensive text by another poet, Slovenian by birth, Stanko Vraz (1810-1851) about a performance of the first Croatian national opera *Ljubav i zloba* (Love and Malice) by Vatroslav Lisinski (1819-1854) from 1846. Considering judgement criteria, that criticism proved to become a model for the majority of Croatian music criticism till WWII. Two criteria are clearly expressed within it: national and artistic.

The era of neo-Absolutism (1850-59) suppressed the ideas of the Revivalists, and so patriotism as an emphasized quality was stifled. The nationalistic criterion in music criticism was strongly revitalized after 1860, being particularly promoted by the founder of Croatian ethnomusicology and music historiography **Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911)**, who was followed by Antun Dobronić (1878-1955) and numerous critics in the period after the WWI. On the other hand, together with a prominent representative of Croatian literary realism Vjenceslav Novak (1859-1905), who was a professional music teacher and organist, **Kuhač** started the process of professionalization in the field of musicology and music criticism. While **Kuhač** based his criticism on his strong conviction that criticism and even historiography, just music itself, must support and promote a national identity, Novak paid direct attention to authentic questions of aesthetics, promoting first and foremost Hanslick's idea of music as an autonomous art form. At the turn of the century, the strong personality of a very prominent Croatian poet and writer, Antun Gustav Matoš (1873-1914) founded Croatian impressionistic music criticism. In the 20th century he was immediately followed by a writer Milutin Cihlar Nehajev (1880-1931) and a poet Nikola Polić (1890-1960). At the end of the 1920s and in the 1930s emerged Marxist criticism (Pavao Markovac, 1903-1941), and the end of the period a composer Milo Cipra (1906-1985) focused his interest on immanent artistic values, shunning any ideological utilitarianism.

IZMEĐU GLAZBE I IDEOLOGIJA. HRVATSKA GLAZBENA KRITIKA OD POČETAKA DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Sažetak

Budući da su Hrvatske zemlje do Prvog svjetskog rata, a u nekim područjima i kasnije, bile izložene agresivnoj austrijskoj, mađarskoj i talijanskoj politici, prva glazbena kritika anonimnog autora bila je napisana na njemačkom jeziku i objavljena 1826. u časopisu za književnost i zabavu *Luna*.

Prostor za glazbenu kritiku na hrvatskom jeziku otvorio se 1835. u *Danici*, gdje se službeno počeo promicati hrvatski narodni preporod. Međutim, ti članci nisu nadilazili razinu pukog novinskog izvješća. Ambiciozniji su se pregledi počeli u *Danici* pojavljivati nakon 1839, počevši s pjesnikom i dramskim piscem grčkog podrijetla Dimitrijem Demetrom (1811-1872), ali se prvom pravom glazbenom kritikom drži vrlo opsežan tekst drugog pjesnika, rođenjem Slovenca, Stanka Vraza (1810-1851), o izvedbi prve hrvatske nacionalne opere *Ljubav i zloba* Vatroslava Lisinskoga 1846. godine. Glede prosudbenih kriterija ta je kritika postala modelom za većinu hrvatske glazbene kritike do Drugog svjetskog rata. Dva su se kriterija jasno pokazala: nacionalni i umjetnički.

Tijekom razdoblja neoapsolutizma (1850-59) ideje preporoditelja su bile potiskivane a rodoljublje kao istaknuta kvaliteta gušeno. U glazbenoj se kritici nacionalni kriterij snažno revitalizira nakon 1860, što napose promovira utemeljitelj hrvatske etnomuzikologije i glazbene historiografije, **Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911)**, a slijede ga Antun Dobronić (1878-1955) i brojni kritičari nakon Prvog svjetskog rata. S druge strane, uz istaknutog predstavnika hrvatskog književnog realizma Vjenceslava Novaka (1859-1905), koji je bio profesionalni učitelj glazbe i orguljaš, **Kuhač** je započeo proces profesionalizacije na području muzikologije i glazbene kritike. Dok je **Kuhač** temeljio svoj kritički izričaj na snažnom uvjerenju da kritika i čak historiografija, poput glazbe same, moraju podupirati i promicati nacionalni identitet, Novak je pozornost usmjerio na izvorna estetička pitanja, te je bio prvi i najistaknutiji promicatelj Hanslickove ideje o glazbi kao autonomnoj umjetničkoj formi. Na razmeđu stoljeća vrlo istaknuti hrvatskih pjesnik i pisac snažne osobnosti Antun Gustav Matoš (1873-1914) utemeljio je hrvatsku impresionističku glazbenu kritiku. U 20. stoljeću neposredno su ga slijedili pisac Milutin Cihlar Nehajev (1880-1931) i pjesnik Nikola Polić (1890-1960). Krajem 1920-ih i tijekom 1930-ih pojavila se marksistička kritika (Pavao Markovac, 1903-1941), a krajem ovog razdoblja skladatelj Milo Cipra (1906-1985) usredotočio je svoje zanimanje na imanentno umjetničke vrijednosti, kloneći se svakog ideološkog utilitarizma.